

KM-104

April-2014

T.Y.B.A. (Annual Pattern)**Sanskrit, Paper – X**

(अपठितम्, समासचक्रम्, छन्दोसि, दरिद्रचारुदत्तम्)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

- सूचना : (1) જમણી બાજુ દર્શાવેલ અંક ગુણ સૂચવે છે.
 Instructions : Figures to the right indicate full marks.
 (2) પ્રશ્નપત્રમાં આપેલો હોય તે પ્રશ્નક્રમાંક જ ઉત્તરવહીમાં લખો.
 Write the same question number in the answer-book as mentioned in the question paper.

1. નીચેના પરિચ્છેદ ધ્યાનથી વાંચો અને ગમે તે એક પરિચ્છેદની નીચે આપેલા પ્રશ્નોના સંસ્કૃતમાં ઉત્તર આપો : 10

Read the following passages carefully and answer the questions of any **one** passage in Sanskrit :

- (A) અસ્તિ કસ્મિંશ્ચિદ્વનોદ્દેશે ચટકદમ્પતી તમાલતરુકૃતનિલયૌ પ્રતિવસતઃ સ્મ । અથ તયોર્ગચ્છતા કાલેન સંતતિરભવત્ । અન્યસ્મિન્નહનિ પ્રમત્તો વનગજઃ કશ્ચિતં તમાલવૃક્ષં ઘર્માર્તશ્છાયાર્થી સમાશ્રિતઃ । તતો મદોત્કર્ષાત્તાં તસ્ય શાખાં ચટકાશ્રિતાં પુષ્કરાપ્રેણાકૃષ્ય વભજ્જ । તસ્યા ભડ્ગેન ચટકાણ્ડાનિ સર્વાણિ વિશીર્ણાનિ । આયુઃ શેષતયા ચ ચટકૌ કથમપિ પ્રાણેન વિયુક્તૌ । અથ ચટકા સ્વાણ્ડભડ્ગાભિભૂતા પ્રલાપાન્ કુર્વાણા ન કિઞ્ચિત્ સુખમાસસાદ ।

પ્રશ્ના:

- (૧) ચટકદમ્પતી કુત્ર પ્રતિવસતિ સ્મ ?
 (૨) વનગજઃ કિમર્થં તમાલવૃક્ષં સમાશ્રિતઃ ?
 (૩) તેન તમાલવૃક્ષસ્ય શાખા કથં ભગ્ના ?
 (૪) શાખાભડ્ગાત્ કિં ભૂતમ્ ?
 (૫) ચટકા કેન કારણેન સુખમ્ ન આસસાદ ?
- (B) રામદાસઃ – અનન્તં ગૌરવં તેઽમ્બ, અમેયા ખલુ તે કૃપા ।
 શિવરાજઃ – અહો સજ્જાતઃ સાયઙ્કાલઃ ગુરુચરણાન્ ઉપગચ્છામિ ।
 (ભિક્ષાપાત્રં પશ્યતિ, સ્મયમાનઃ ગત્વા, ગુરુચરણયોઃ પ્રણમ્ય)
 ગુરુદેવ, સ્વીક્રિયતાં ભિક્ષાન્નમ્ ।
 રામદાસઃ – વત્સ, રાજ્યભારં પ્રતિદદામિ તુભ્યમ્ ।
 શિવરાજઃ – નેચ્છામિ ગુરુદેવ, રાજ્યં ભવતઃ । અહં તેન કિં કુર્યામ્ ?
 રામદાસઃ – શૃણુ વત્સ, રાજ્યં વસ્તુતઃ ન કસ્યાપિ, રાજ્યં ભગવતઃ એવ । રાજા કેવલં તસ્ય પ્રતિનિધિઃ ।
 ઉત્તિષ્ઠ પ્રતિનિધિરૂપેણ રાજ્યં પાલય । અદ્યપ્રભૃતિ ઇદં ગૈરિકં વસ્ત્રં તવ ધ્વજઃ સ્યાત્, ત્વાં ત્વત્કર્તવ્યં સ્મારયેત્ ।
 (શિવરાજઃ ગુરુચરણયોઃ પ્રણમતિ, રામદાસઃ આશીર્વાદમુદ્રયા સ્વહસ્તં શિવરાજસ્ય મસ્તકે સ્થાપયતિ ।)

प्रश्नाः

- (१) सायडकाले शिवराजः कुत्र गच्छति ?
- (२) रामदासः तस्मै किं प्रतिददाति ?
- (३) राज्यं वस्तुतः कस्य वर्तते ?
- (४) राज्यस्य प्रतिनिधिः कः अस्ति ?
- (५) शिवराजस्य गैरिकं वस्त्रं तं किं स्मारयेत् ?

2. (A) नीचेनामांथी कोईपश अेक कारिका समजावो : 5
Explain any **one** of the following Karikas :
(१) चकारबहुलो द्वन्द्वः स चासौ कर्मधारयः ।
यस्य येषां बहुव्रीहिः शेषस्तत्पुरुषः स्मृतः ॥
(२) यल्लिङ्गं यद्वचनं या च विभक्तिर्विशेष्यस्य ।
तल्लिङ्गं तद्वचनं सेव विभक्तिर्विशेषणस्यापि ॥
- (B) कर्मधारय अथवा तत्पुरुष समासनुं लक्षश आपी तेना प्रकारो सोदाहरण यथो. 10
Define and discuss with illustrations the varieties of Appositional or Determinative compound.
- (C) नीचेना समासोनो विग्रह करी तेनां नाम आपो : (गमे ते पांथ) 5
Dissolve and name the compounds of the following : (any **five**)
देवब्राह्मणः, अनुगिरि, अधर्मः, त्रिभुवनम्, चक्रपाणिः,
यूकालिक्षम्, वनेचरः, रामार्जुनौ, गोपालबालः, प्रतिदिनम्
3. नीचेनामांथी कोईपश अे छन्दनां लक्षश-अंधारण संस्कृत उदाहरण सहित समजावो : 10
Define and explain with scanning and Sanskrit illustration any **two** of the following metres :
(१) उपजाति
(२) अनुष्टुप्
(३) शिखरिणी
(४) शालिनी
4. (A) नीचेनामांथी कोईपश अे श्लोकोनो अनुवाद करो : 8
Translate any **two** of the following verses :
(१) कामं प्रदोषतिमिरेण न दृश्यसे त्वं
सौदामनीव जलदोदरसन्निरुद्धा ।
त्वां सूचयिष्यति हि वायुवशोपनीतो
गन्धश्च शब्दमुखराणि च भूषणानि ॥
(२) सिंहाक्रान्तं पूर्णचन्द्रं झषास्यं
चन्द्रार्धं वा व्याघ्रवक्त्रं त्रिकोणम् ।
सन्धिच्छेदः पीठिका वा गजास्या –
मस्तत्पक्ष्या विस्मितास्ते कथं स्युः ॥

- (३) सत्यं न मे धनविनाशगता विचिन्ता
भाग्यक्रमेण हि धनानि पुनर्भवन्ति ।
एतत्तु मां दहति नष्टधनश्रियो मे
यत् सौहृदानि सुजने शिथिलीभवन्ति ॥
- (४) त्वत्स्नेहबद्धहृदयो हि करोम्यकार्यं
सन्तुष्टपूर्वपुरुषेऽपि कुले प्रसूतः ।
रक्षामि मन्मथगृहीतमिदं शरीरं
मित्रं च मां व्यपदिशस्यपरं च यासि ॥

(B) नीचेनाभांथी गमे ते भे ससंदर्भ सभशवो :

8

Explain with reference to context any **two** of the following :

- (१) आर्य ! रदनिका खल्वहम् ।
(२) कलेति शिक्षिता । आजीविकेदानीं संवृत्ता ।
(३) गृहं विक्रयकालेऽपि नीलस्नेहेन रक्षति ।
(४) स्वैर्दोषैर्भवति हि शङ्कितो मनुष्यः ।

5. नीचेनाभांथी गमे ते भे उपर टूंकनोंध लभो :

14

Write short notes on any **two** of the following :

- (1) अलंकार न्यास प्रसंग
The episode of अलङ्कारन्यास
- (2) संवाहकनुं पात्र
The character of संवाहक
- (3) थोरीनुं दृश्य
The scene of theft
- (4) प्रकरणनां लक्षणो
Characteristics of प्रकरण

अथवा/OR

5. वसंतसेनानुं पात्रालेखन करो.

14

Give the character sketch of Vasantsena.

